

## Kamer der Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1954-1955.

3 FEBRUARI 1955.

### WETSONTWERP

houdende goedkeuring van het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend op 4 November 1950, te Rome, en van het additioneel Protocol bij dit Verdrag, ondertekend op 20 Maart 1952, te Parijs.

### VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE  
BUITENLANDSE ZAKEN (1), UITGEBRACHT  
DOOR DE HEER DE VLEESCHAUWER.

MEVROUWEN, MIJNE HEREN,

Het behandelde wetsontwerp werd door de Senaat aan de heren overgemaakt. Het oorspronkelijk wetsontwerp, dat door de Regering werd ingediend, omvatte slechts één enkel artikel, waarin zonder meer werd verklaard dat het Verdrag en het Protocol waarvan sprake « volkomen uitwerking zullen hebben ». Dat enig artikel is het eerste artikel van de ons voorgelegde tekst geworden. De Senaat heeft aan die internationale Akten een grondige studie gewijd; hij heeft het oorspronkelijk wetsontwerp gewijzigd door toevoeging van drie artikelen, waarvan de bestaansgrond te vinden is in sommige bepalingen van het Verdrag en van het Protocol; hij keurde de aldus aangevulde tekst op één stem na eenparig goed.

In uw Commissie voor de Buitenlandse Zaken vond een gedachtenwisseling plaats over die internationale Akten, waarvan het belang niemand kan ontgaan en die door een ieder worden beaamd.

(1) Samenstelling van de Commissie: de heer Huysmans, voorzitter; de heren Delwaide, De Schryver, De Vleeschauwer, Gilson, le Hodey, Merget, Scheyven, Van Cauwelaert, Van Elslande, Wigny, Willot. — Bertelson, Bohy, Buset, Dejardin, Fayat, Housiaux, Merlot (Joseph-Jean), Pierson, Tielemans (François), Van Eynde. — Devèze, Kronacker.

Zie:

223 (1954-1955) — N° 1.

## Chambre des Représentants

SESSION 1954-1955.

3 FÉVRIER 1955.

### PROJET DE LOI

portant approbation de la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales, signée à Rome, le 4 novembre 1950 et du Protocole additionnel à cette Convention, signé à Paris, le 20 mars 1952.

### RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA  
COMMISSION DES AFFAIRES ETRANGERES (1),  
PAR M. DE VLEESCHAUWER.

MESDAMES, MESSIEURS,

Le projet de loi sous examen fut transmis à la Chambre par le Sénat. Le projet de loi initial déposé par le Gouvernement ne comprenait qu'un article unique décidant sans plus que la Convention et le Protocole en question « sortiront leur plein et entier effet ». Cet article unique est devenu l'article premier du texte qui nous est soumis. Le Sénat a consacré une étude approfondie à ces Actes internationaux; il a amendé le projet de loi initial en y ajoutant trois articles qui tirent leur raison d'être de certaines dispositions de la Convention et du Protocole; il vota le projet ainsi complété à l'unanimité des membres votants moins une voix.

Votre Commission des Affaires Etrangères a eu un échange de vues sur ces Actes internationaux dont l'importance ne peut échapper à personne et qui sont accueillis par tous avec conviction.

(1) Composition de la Commission: M. Huysmans, président; MM. Delwaide, De Schryver, De Vleeschauwer, Gilson, le Hodey, Merget, Scheyven, Van Cauwelaert, Van Elslande, Wigny, Willot. — Bertelson, Bohy, Buset, Dejardin, Fayat, Housiaux, Merlot (Joseph-Jean), Pierson, Tielemans (François), Van Eynde. — Devèze, Kronacker.

Voir:

223 (1954-1955) — N° 1.

Zonder daarom hetzelfde volledige werk te willen overdoen dat over 't geheel zeer goed door de Senaat werd gedaan, lijkt het ons toch wenselijk ten dienste van de Kamer, Verdrag, Protocol en wetsontwerp in hoofdtrekken mede te delen en tevens de punten te onderstrepen die opmerkingen of discussies uitlokken of nadere toelichting kunnen vragen.

#### Aard en doel van de Verdragen van Rome en van Parijs.

Het geldt hier wel een overeenstemming van wilsuitingen waardoor rechten en verbintenissen tot stand komen in hoofde van de contracterende partijen en in hoofde van diegenen in wier voordeel de contracterende partijen hebben bedongen. Het is dus wel een « overeenkomst » in de juridische betekenis van het woord.

Uiteraard gaat dit verder dan het begrip van een loutere « verklaring van de Rechten van de Mens ». Weliswaar heeft de « Verklaring van de rechten van de Mens en van de Burger », die in 1789 door de Constituanten van de Franse Republiek werd aangenomen, een diepe invloed uitgeoefend op de zedelijke ontwikkeling van het mensdom. Dezelfde ideeën werden, dichter bij ons, overgenomen, uitgebreid en toegepast op de internationale organisatie van nationale gemeenschappen, en zo is de « Universele Verklaring van de Rechten van de Mens », die door de Algemene Vergadering der Verenigde Naties, tijdens haar zitting van 10 December 1948, te Parijs, werd aangenomen, eveneens van die aard, dat zij het behoud en de ontwikkeling der zedelijke waarden in de wereld gunstig kan beïnvloeden.

Van de Franse Revolutie met haar « Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger », van 1789, tot de proclamatie van 1948 van de Organisatie der Verenigde Naties, heeft zich een ontwikkeling voorgedaan in de tijd en tevens een overplaatsing op internationaal gebied. Die « historische » verklaringen zijn echter slechts geloofsblijdenissen: men verkondigt er grondbeginselen betreffende het Natuurrecht, zoals in 1789; men formuleert er dezelfde beginselen, met toevoeging van begrippen die in de thans meest ontwikkelde maatschappijen als een belangrijke verworvenheid van de beschaving worden beschouwd zoals in de Verklaring van de O.V.N. van 1948.

Die overplaatsing op internationaal gebied van beginselen, in 1789 verkondigd door een grote natie, die de toon aangaf aan de moderne wereld, is op zichzelf een universele vooruitgang. Maar in de wijze waarop de Universele Verklaring van de O.V.N. van 1948 wordt uitgedrukt vindt men sporen van haar veelzijdige oorsprong terug: uit de tekst er van blijkt dat de leden van de Algemene Vergadering van de O.V.N. niet allen een gelijkwaardige wijsgerige opleiding hebben en dat sommigen zelfs niet diep overtuigd schijnen te zijn van de « Rechten van de Mens », die door hen, samen met al de medeondertekenaars van die « Universele Verklaring », plechtig werden verkondigd.

Het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele Vrijheden is dus van een geheel andere aard: « De Hoge Verdragsluitende Partijen verzekeren een ieder, die ressorteert onder haar rechtsmacht, de rechten en vrijheden welke zijn vastgesteld in de tekst » (art. 1). « Ten einde de nakoming van de verplichtingen, welke voor de Hoge Verdragsluitende Partijen uit dit Verdrag voortvloeien, te verzekeren » (art. 19), worden organen voor hoger beroep ingesteld en bekleed met een gezag

Sans vouloir refaire le même travail complet qui fut très bien fait dans son ensemble par le Sénat, il sied, me semble-t-il, que nous exposions à l'usage de la Chambre les grandes lignes des Conventions, Protocoles et projet de loi, en soulignant les points donnant lieu à des remarques et à des discussions, ou pouvant nécessiter des précisions.

#### Nature et but des Traités de Rome et de Paris.

Il s'agit bien en l'occurrence d'un accord de volontés créant des droits et des obligations dans le chef des parties contractantes et dans le chef de ceux au profit desquels ces parties ont contracté. Il s'agit d'une « convention » au sens juridique du mot.

Ceci dépasse de par son essence même la notion d'une simple « déclaration des Droits de l'Homme ». Certes, la « Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen », votée en 1789 par l'Assemblée Constituante de la République française, a exercé une influence profonde sur l'évolution morale de l'Humanité. Comme plus près de nous, les mêmes idées en ayant été reprises, étendues et appliquées à l'organisation internationale des collectivités nationales, la « Déclaration universelle des Droits de l'Homme », adoptée par l'Assemblée générale des Nations Unies en sa séance du 10 décembre 1948 tenue à Paris, est également de nature à influencer favorablement le maintien et l'évolution des valeurs morales dans le monde.

De la Révolution française avec sa « Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen » de 1789, à l'Organisation des Nations Unies faisant sa proclamation en 1948, il y a eu évolution dans le temps, il y a aussi transposition sur le terrain international. Ces déclarations « historiques » ne sont toutefois qu'une profession de foi: on y proclame des principes de base se rapportant au droit naturel, comme ce fut le cas en 1789; on y formule ces mêmes principes en y ajoutant des notions considérées comme un grand acquis de la civilisation dans les sociétés actuellement les mieux développées, ainsi que le fait la Déclaration de l'O.N.U. de 1948.

Cette transposition sur le terrain international de principes proclamés en 1789 par une grande nation qui donna le ton au monde moderne, est en soi un progrès mondial. Mais la façon de s'exprimer de la Déclaration universelle de l'O.N.U. de 1948 révèle les traces de ses origines multiples: la rédaction en prouve que les membres de l'Assemblée générale de l'O.N.U. n'ont pas tous une formation philosophique d'un niveau équivalent, et que certains ne semblent même pas porter en eux une conviction profonde par rapport aux « Droits de l'Homme » proclamés solennellement par eux, ensemble avec tous les cosignataires de cette « Déclaration universelle ».

La Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales est donc d'une toute autre nature: « Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent à toute personne relevant de leur juridiction les droits et libertés définis dans le texte » (art. 1). « Afin d'assurer le respect des engagements résultant pour les Hautes Parties Contractantes de cette Convention » (art. 19), des organes de recours sont institués et ces organes auront une autorité et une compétence en fonction du but poursuivi par la Conven-

en een bevoegdheid in functie van het door het Verdrag nagestreefde doel, namelijk « de collectieve handhaving van sommige der in de Universele Verklaring vermelde Rechten » (Inleiding).

Naar de aard verschillend van een *Universele Verklaring*, bindt dit « *Verdrag tot bescherming* » slechts Partijen die in zich dezelfde diepgewortelde opvatting dragen nopens de rechten welke zij gezamenlijk wensen te vrijwaren. De Regeringen die het ondertekenden zijn alle lid van de Raad van Europa. Het initiatief werd op 8 September 1949 door de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa genomen, op de basis van een resolutie en van een ontwerp-overeenkomst, die vroeger door de Europese Beweging waren opgesteld. Het zijn dus vijftien landen, dragers van de oude westerse beschaving, die gezamenlijk willen ijveren ter bescherming en vrijwaring van de rechten en vrijheden, welke bij hen in ere worden gehouden en hun aller gemeenschappelijk bezit uitmaken. In zijn rede vóór de Senaat sprak de eminente verslaggever, de heer Rolin, over een « Gemeenschap voor de Rechten van de Mens » tussen de Regeringen die dit Verdrag ondertekenden. Wij zouden die nieuwe organisatie inderdaad « de Europese Gemeenschap voor de Rechten van de Mens » kunnen noemen.

Zoals deze nieuwe organisatie landen veronderstelt met een gemeenschappelijke beschaving, landen die onder elkaar een echte « Gemeenschap » kunnen vormen, zo kan het voorwerp of doel van deze Gemeenschap slechts begrippen bevatten die hun alle werkelijk gemeen zijn. Derhalve dienen die begrippen nauwkeurig te worden omschreven. Zulks wordt gedaan in Titel I van het Verdrag, waarin de rechten en vrijheden worden bepaald, die door de Staten, leden van de Gemeenschap, gemeenschappelijk worden erkend en collectief gewaarborgd. Wij zullen er ons toe beperken, die rechten en vrijheden op te sommen zonder er nader op in te gaan; daartoe nemen we de terminologie over die in het Verdrag zelf wordt gebezigd. Wij zijn immers van oordeel, dat het aanbeveling verdient steeds dezelfde termen te gebruiken om deze welbepaalde begrippen uit te drukken.

Die rechten en vrijheden worden als volgt bepaald en omschreven :

het recht van een ieder op het leven (art. 2);

verbod van folteringen en van onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen (art. 3);

verbod van slavernij en dienstbaarheid, van dwangarbeid of verplichte arbeid (art. 4);

het recht van een ieder op persoonlijke vrijheid en veiligheid (art. 5); voor ieder gearresteerde het recht om op de hoogte te worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen, welke tegen hem zijn ingebracht (art. 5-2) alsook het recht om onmiddellijk vóór een rechter te worden geleid of vóór een ander wettelijk bevoegd magistraat (art. 5-3); het recht om voorziening te vragen bij de rechter opdat deze beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding (art. 5-4), en het recht op schadeloosstelling voor de slachtoffers van een arrestatie of een gevangenhouding in strijd met die bepalingen van artikel 5 (art. 5-5);

het recht van een ieder op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld (art. 6-1);

het recht van elke beschuldigde om voor onschuldig te worden gehouden totdat zijn schuld volgens de wet is bewezen (art. 6-2);

het recht van elke beschuldigde om in een taal welke hij verstaat en in bijzonderheden op de hoogte te worden gebracht van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging; het recht om te beschikken over de

tion c'est-à-dire d'« assurer la garantie collective de certains des droits énoncés dans la Déclaration universelle » (Préambule).

De nature différente qu'une *Déclaration universelle* cette « *Convention de sauvegarde* » ne lie que des Parties qui portent en elles la même conviction profonde par rapport aux droits qu'elles entendent garantir collectivement. Les Gouvernements signataires sont tous membres du Conseil de l'Europe. L'initiative en fut prise par l'Assemblée consultative du Conseil de l'Europe le 8 septembre 1949 sur base d'une résolution et d'un projet de convention établis auparavant par le Mouvement Européen. Ce sont donc quinze pays de vieille civilisation occidentale qui entendent défendre et garantir collectivement des droits et des libertés en honneur chez chacun d'eux et communs à tous. Dans son discours au Sénat, l'éminent rapporteur, M. Rolin, parla d'une « Communauté des Droits de l'Homme » entre les Pays signataires. Nous pourrions nommer en effet cette nouvelle organisation « la Communauté européenne des Droits de l'Homme ».

Si cette organisation nouvelle exige des pays ayant une civilisation commune, pouvant former entre eux une véritable « Communauté », le but de cette Communauté ne peut viser que des conceptions vraiment communes à tous. Ces conceptions doivent dès lors être précisées. C'est ce que fait la Convention dans son Titre I qui définit les droits et les libertés reconnus en commun et garantis collectivement par les Etats membres de la Communauté. Sans nous y attarder, nous nous contenterons d'énumérer ces droits et ces libertés, en nous servant de la terminologie utilisée dans la Convention elle-même. Nous pensons en effet qu'il est à conseiller de recourir toujours aux mêmes termes pour exprimer ces conceptions bien précises.

Ces droits et libertés sont indiqués et définis comme suit :

le droit de toute personne à la vie (art. 2);

interdiction de la torture, des peines ou traitements inhumains ou dégradants (art. 3);

interdiction de l'esclavage et de la servitude, du travail forcé ou obligatoire (art. 4);

le droit de toute personne à la liberté et à la sûreté (art. 5); pour toute personne arrêtée le droit d'être informée des raisons de son arrestation et de toute accusation portée contre elle (art. 5-2), ainsi que le droit d'être traduite aussitôt devant un juge ou un autre magistrat légalement compétent (art. 5-3); le droit d'introduire un recours devant un tribunal pour statuer sur la légalité de sa détention (art. 5-4) et le droit à réparation pour la victime d'une arrestation ou d'une détention dans les conditions contraires à ces dispositions de l'article 5 (art. 5-5);

le droit de toute personne à faire entendre sa cause équitablement, publiquement et dans un délai raisonnable par un tribunal indépendant et impartial légalement établi (art. 6-1);

la présomption d'innocence pour toute personne accusée jusqu'à ce que sa culpabilité ait été légalement établie (art. 6-2);

le droit pour tout accusé d'être informé, dans une langue qu'il comprend et d'une manière détaillée, de la nature et de la cause de l'accusation portée contre lui, le droit de disposer du temps et des facilités nécessaires à la prépara-

tijd en de faciliteiten welke nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging; het recht om zichzelf te verdedigen of de bijstand te hebben van een raadsman naar zijn keuze, of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, het recht om kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien het belang van de rechtspraak dit eist; het recht om het oproepen en de ondervraging van de getuigen à décharge te doen geschieden op dezelfde voorwaarden als dit het geval is met de getuigen à charge; het recht om zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de gebezigde taal niet verstaat of niet spreekt (art. 6-3) — deze in artikel 6 bepaalde rechten zijnde niet limitatief opgesomd —; de non-retroactiviteit van de strafwet (art. 7);

het recht van een ieder op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling (art. 8);

het recht van een ieder op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (art. 9);

het recht op vrijheid van meningsuiting, dat het recht omvat een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen (art. 10);

het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht om met anderen vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen, hetgeen niet belet dat wettige beperkingen kunnen worden aangebracht in de uitoefening van deze rechten door leden van de gewapende macht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat (art. 11);

het recht te huwen en een gezin te stichten op huwbare leeftijd (art. 12);

het recht op daadwerkelijke rechtshulp vóór een nationale instantie, voor een ieder wiens rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, zijn geschonden, zelfs indien deze schending zou zijn begaan door personen in de uitoefening van hun ambtelijke functie (art. 13);

het genot van de rechten en vrijheden welke in dit Verdrag zijn erkend, zonder enig onderscheid ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst (art. 14);

het recht op het ongestoord genot van hun eigendom voor alle natuurlijke of rechtspersonen (art. 1 van het Protocol van 20 Maart 1952);

het recht op onderwijs en de plicht van de Staat, in verband met de opvoeding en het onderwijs, het recht te eerbiedigen van de ouders om (voor hun kinderen) zich van die opvoeding en van dat onderwijs te verzekeren welke overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen (art. 2 van het Protocol van 20 Maart 1952);

de verbintenis vanwege iedere Hoge Verdragsluitende Partij, met redelijke tussenpozen, vrije, geheime verkiezingen te houden onder voorwaarden welke de vrije meningsuiting van het volk bij het kiezen van de wetgevende macht waarborgen (art. 3 van het Protocol van 20 Maart 1952).

Verscheidene van deze rechten en vrijheden kunnen beperkingen ondergaan of aan sommige formaliteiten onderworpen worden overeenkomstig wetsbepalingen die nodig zijn in een democratische samenleving (art. 8-2, art. 9-2, art. 10-2, art. 11-2).

In tijd van oorlog of in geval van enig andere noodtoestand welke het bestaan van het volk bedreigt, kan iedere Hoge Verdragsluitende Partij maatregelen nemen welke afwijken van de verplichtingen van het Verdrag doch zonder in strijd te zijn met andere verplichtingen welke voortvloeien uit het internationale recht (art. 15).

tion de sa défense, le droit de se défendre lui-même ou d'avoir l'assistance d'un défenseur de son choix et, s'il n'a pas les moyens de rémunérer un défenseur, le droit à l'assistance gratuite par un avocat désigné d'office lorsque les intérêts de la justice l'exigent, le droit d'obtenir la convocation et l'interrogation des témoins à décharge dans les mêmes conditions que les témoins à charge, le droit de se faire assister gratuitement d'un interprète s'il ne comprend pas ou ne parle pas la langue employée (art. 6-3) — ces droits définis dans l'article 6 n'étant pas énumérés limitativement —;

la non-rétroactivité de la loi pénale (art. 7);

le droit de toute personne au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance (art. 8);

le droit de toute personne à la liberté de pensée, de conscience et de religion (art. 9);

le droit à la liberté d'expression qui comprend la liberté d'opinion et la liberté de recevoir ou de communiquer des informations ou des idées (art. 10);

le droit à la liberté de réunion pacifique et à la liberté d'association, y compris le droit de fonder avec d'autres des syndicats et de s'affilier à des syndicats pour la défense de ses intérêts, ce qui n'empêche pas que des restrictions légitimes soient imposées à l'exercice de ce droit par les membres des forces armées, de la police ou de l'administration de l'Etat (art. 11);

le droit de se marier et de fonder une famille dès l'âge nubile (art. 12);

le droit d'un recours effectif devant une instance nationale pour toute personne dont les droits et libertés reconnus dans la présente Convention ont été violés même si cette violation est le fait de personnes agissant dans l'exercice de leurs fonctions officielles (art. 13);

la jouissance des droits et libertés reconnus dans la présente Convention, sans distinction aucune notamment de sexe, de race, de couleur, de langue, de religion, d'opinions politiques ou autres, d'origine nationale ou sociale (art. 14);

le droit au respect de ses biens pour toute personne physique ou morale (art. 1 du Protocole du 20 mars 1952);

le droit à l'instruction et le devoir de l'Etat dans le domaine de l'éducation et de l'enseignement de respecter le droit des parents d'assurer cette éducation et cet enseignement conformément à leurs convictions religieuses et philosophiques (art. 2 du Protocole du 20 mars 1952);

l'engagement par chaque Partie Contractante d'organiser, à des intervalles raisonnables, des élections libres au scrutin secret, dans des conditions qui assurent la libre expression de l'opinion du peuple sur le choix du corps législatif (art. 3 du Protocole du 20 mars 1952).

Plusieurs de ces droits et libertés peuvent subir des restrictions ou être soumis à certaines formalités suivant des dispositions de loi qui constituent des mesures nécessaires dans une société démocratique (art. 8-2, art. 9-2, art. 10-2, art. 11-2).

En cas de guerre ou en cas d'autre danger public menaçant la vie de la nation, toute Haute Partie Contractante peut prendre des mesures dérogeant aux obligations de la Convention mais sans entrer en contradiction avec les autres obligations découlant du droit international (art. 15).

In artikel 16 wordt uitdrukkelijk bepaald dat het recht op vrijheid van vergadering en vereniging (art. 11), het verbod van enig onderscheid bij het toekennen van de door het Vrijwaringsverdrag erkende rechten en vrijheden (art. 14) niet in die zin kunnen beschouwd worden, dat zij de Hoge Verdragsluitende Partijen beletten, beperkingen op te leggen aan de politieke activiteit van vreemdelingen.

Al deze rechten en vrijheden, die onder titel I worden bepaald, moeten niet noodzakelijk door iedere van de Hoge Verdragsluitende Partijen in globo worden gewaarborgd: wij zullen daar verder op terugkomen. Inderdaad, krachtens artikel 64, kan iedere Staat een voorbehoud maken met betrekking tot een bijzondere bepaling van het Verdrag, voor zover een wet, welke op dat tijdstip op zijn grondgebied van kracht was, niet in overeenstemming is met deze bepaling. Voorbehoud van algemene aard is echter niet toegelaten: dat zou immers neerkomen op een ontkenning van de verbintenissen, die door het ondertekenen van dit Vrijwaringsverdrag worden aangegaan. Wij zullen eveneens zien hoe van dit recht om nauwkeurig voorbehoud te maken tot dusver werd gebruik gemaakt.

Die opsomming van de rechten en vrijheden, die door de Hoge Verdragsluitende Partijen gemeenschappelijk worden gewaarborgd, is uiteraard beperkt. De Partijen gaan niet de verbintenis aan andere rechten of andere vrijheden te waarborgen dan die welke zijn vastgesteld in dit Verdrag of in enig toevoegsel daarbij, zoals het additioneel Protocol van 20 Maart 1952; over nieuwe toevoegsels kan steeds door Partijen worden overeengekomen. Dat beperkt karakter van de opsomming neemt natuurlijk niet weg dat het ene of het andere land, partij bij het Verdrag, voor zijn onderhorigen en zelfs voor vreemdelingen andere rechten of andere vrijheden erkent, maar voor die gevallen zou de collectieve vrijwaring van dit Verdrag geen uitwerking hebben.

Die rechten en vrijheden, die in het Vrijwaringsverdrag worden vastgesteld, zijn niet een herhaling van al de in de Universele Verklaring van de O.V.N. verkondigde rechten. De reden daarvan werd hoger vermeld: de Hoge Verdragsluitende Partijen gaan de verbintenis aan, slechts duidelijk omschreven rechten en welbepaalde vrijheden collectief te waarborgen, die bij ieder van hen worden gehuldigd en bij alle gemeengoed zijn; het doel van hun verdrag is niet een politiek of zedelijk ideaal tot stand te brengen, naar de mogelijkheden van iedere nationale gemeenschap, zoals wel het geval schijnt te zijn voor sommige in de Universele Verklaring verkondigde opvattingen.

Er valt zelfs op te merken, dat de rechten en vrijheden, welke in dit Vrijwaringsverdrag en in de Universele Verklaring voorkomen, niet steeds in dezelfde bewoordingen zijn uitgedrukt. In het Vrijwaringsverdrag wordt natuurlijk de grootste nauwkeurigheid in de uitdrukking betracht: dit is noodzakelijk, gezien zijn juridisch karakter dat verbintenissen met zich brengt als gevolg van de gewaarborgde rechten en vrijheden. Het ware echter wenselijk dat de stellers van zulke op elkaar gelijkende internationale akten, die over dezelfde onderwerpen handelen, dezelfde begrippen met dezelfde bewoordingen zouden weergeven. De internationale verstandhouding kan er slechts baat bij vinden.

En nu wij toch bezig zijn met deze enkele opmerkingen, die weliswaar niet van overwegend belang zijn, weze het ons toegestaan tevens de wens te uiten dat in die akten de geijkte technische termen van de officieel gebruikte taal zouden worden geëerbiedigd. Zo bevat de Franse tekst van artikel 2 het woord « délit », dat niet de geijkte term is voor een misdrijf waarop doodstraf staat: het juiste woord zou hier zijn « crime ». De niet-officiële vertaling

Il est stipulé expressément à l'article 16 que le droit à la liberté d'expression (art. 10), le droit à la liberté de réunion et d'association (art. 11), l'interdiction de toute distinction dans l'octroi des droits et libertés reconnus par la Convention de sauvegarde (art. 14) ne peuvent être considérés comme interdisant aux Hautes Parties Contractantes d'imposer des restrictions à l'activité politique des étrangers.

Tous ces droits et libertés définis au titre I ne doivent pas nécessairement être garantis en bloc par chacune des Hautes Parties Contractantes: nous reviendrons plus loin sur ce point. En vertu de l'article 64 chaque Etat peut en effet formuler une réserve au sujet d'une disposition particulière de la Convention dans la mesure où une loi en vigueur à ce moment sur son territoire n'est pas conforme à cette disposition. Ce qui ne serait pas autorisé, ce serait de faire des réserves de caractère général: ceci équivaldrait en effet à la négation des engagements que l'on prend en signant cette Convention de sauvegarde. Nous verrons aussi quel usage a été fait jusqu'ici de cette faculté de formuler des réserves précises.

Cette énumération des droits et des libertés garantis collectivement par les Hautes Parties Contractantes est de par sa nature même limitative. Les Parties ne s'engagent pas à garantir d'autres droits, d'autres libertés que ceux et celles fixés dans la Convention actuelle ou dans toute ajoutée à celle-ci comme le Protocole additionnel du 20 mars 1952; de nouvelles ajoutées pouvant toujours être convenues entre Parties. Ce caractère limitatif de l'énumération n'empêche évidemment pas que tel ou tel pays, partie à la Convention, reconnaisse pour ses citoyens et même pour des étrangers d'autres droits, d'autres libertés, mais la sauvegarde collective de la présente Convention ne jouerait pas dans ces cas.

Ces droits et libertés fixés dans la Convention de sauvegarde ne sont pas une répétition de l'ensemble des droits proclamés par la Déclaration universelle de l'O.N.U. Nous en avons déjà donné le motif ci-dessus: les Hautes Parties Contractantes ne s'engagent à garantir collectivement que des droits bien précis et des libertés bien déterminées en honneur chez chacune d'elles et communs à toutes; l'objet de leur convention n'est pas un idéal politique ou moral à réaliser au mieux des possibilités de chaque collectivité nationale, comme cela semble être le cas pour certaines conceptions proclamées dans la Déclaration universelle.

On peut même observer que les droits et libertés qui se trouvent dans cette Convention de Sauvegarde et dans la Déclaration universelle, ne sont pas exprimés toujours dans des termes identiques. Sans doute la Convention de Sauvegarde veut préciser au maximum, ce qui est une nécessité par suite de sa nature juridique comportant des obligations corollaires des droits et libertés garantis. On pourrait souhaiter cependant que les rédacteurs d'actes internationaux aussi semblables, traitant de sujets identiques, expriment en termes identiques des conceptions identiques: l'esprit d'entente internationale ne pourrait qu'y gagner.

Et pendant que nous en sommes à faire ces quelques observations qui ne sont certes pas d'une importance capitale, nous nous permettons d'exprimer encore le souhait de voir respecter dans ces actes les termes techniques propres à la langue officiellement employée. Ainsi nous voyons à l'article 2 le mot « délit » qui n'est pas le terme propre pour une infraction punie de peine de mort: le terme « crime » serait exact. La traduction officielle en néerlandais est

ons in het Nederlands verstrekt is juist: « een misdrijf » waarop de wet doodstraf heeft gesteld ». Het woord « misdrijf » is inderdaad de generieke term voor alle strafbare feiten, voor de *overtredingen* (contravention) en de *wanbedrijven* (délit) zowel als voor de *misdaden* (crime) dewelke laatste alleen met de doodstraf kunnen strafbaar zijn. Ook het woord « compromis », in de Franse tekst van artikel 62, lijkt ons niet de juiste rechtsterm. Nu zijn dat wel kleinigheden die de toepassing van het Verdrag, dat over 't algemeen goed is opgesteld, niet zullen beletten.

#### Gezagsorganen die gelast zijn de door de Hoge Verdragsluitende Partijen aangegane verbintenissen te doen nakomen.

Ten einde de uit het Vrijwaringsverdrag voortvloeiende verbintenissen te doen nakomen, wordt een Europeese Commissie voor de Rechten van de Mens en een Europees Hof voor de Rechten van de Mens opgericht (Titel II, art. 19).

Titel III is gewijd aan de samenstelling en de werking van de Commissie.

Titel IV handelt over de samenstelling en de werking van het Hof.

Laten wij onmiddellijk opmerken, dat het *Comité van Ministers van de Raad van Europa*, ofschoon het niet samen met de Commissie en het Hof als gezagsorgaan wordt vermeld, een overwegende rol vervult bij de tenuitvoerlegging van het Vrijwaringsverdrag: wij zullen dit dadelijk nader verklaren.

#### Europese Commissie voor de Rechten van de Mens.

De Commissie bestaat uit een aantal leden, gelijk aan dat van de Hoge Verdragsluitende Partijen, zegge aanvankelijk vijftien.

Die leden worden door het Comité van Ministers bij de Raad van Europa met absolute meerderheid van stemmen gekozen uit een lijst van namen, welke wordt opgemaakt door het Bureau van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa: daartoe draagt elke nationale groep in die Raadgevende Vergadering drie kandidaten voor, van wie ten minste twee van haar nationaliteit moeten zijn.

Het mandaat van de leden duurt zes jaar: zij zijn herkiesbaar. Om de drie jaar wordt de helft van de mandaten vernieuwd.

De leden van de Commissie hebben zitting in de Commissie als individueel persoon (art. 23).

De Commissie houdt haar zittingen met gesloten deuren (art. 33).

De beslissingen van de Commissie worden genomen bij meerderheid van stemmen (art. 34).

Het secretariaat van de Commissie wordt waargenomen door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa (art. 37); aan hem worden alle voor de Commissie bestemde vragen en verzoekschriften gericht.

Bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens kunnen de kwesties aanhangig worden gemaakt door elk van de Verdragsluitende Partijen, en tevens door private personen.

Iedere Verdragsluitende Partij kan steeds elke tekortkoming aan de bepalingen van dit Vrijwaringsverdrag die ten laste kan gelegd worden van een andere Verdragsluitende Partij bij de Commissie aanhangig maken.

Hetzelfde geldt niet voor de private verzoekschriften. De Commissie kan slechts private verzoekschriften ontvangen en onderzoeken, wanneer ten minste zes Hoge Verdragsluitende Partijen hebben verklaard dat zij deze bijzondere bevoegdheid erkennen. In geen geval bezit de Commissie

plus exacte: « une infraction que la loi punit de la peine de mort ». Le mot « infraction » est, en effet, le terme générique pour tous les faits punissables, pour les contraventions (overtredingen) et les délits (wanbedrijven), de même que pour les crimes (misdaden), ces derniers seuls pouvant être punis de la peine de mort. Ainsi encore le mot « compromis » à l'article 62 ne nous paraît pas le terme exact en droit. Ce sont là des détails sans doute qui n'empêcheront pas de pratiquer la Convention qui est bien conçue dans son ensemble.

#### Organes chargés d'assurer le respect des engagements pris par les Hautes Parties Contractantes.

Afin d'assurer le respect des engagements résultant de la Convention de Sauvegarde, il est institué une Commission européenne des Droits de l'Homme et une Cour européenne des Droits de l'Homme (Titre II, art. 19).

Le Titre III est consacré à la composition et au fonctionnement de la Commission.

Le Titre IV traite de la composition et du fonctionnement de la Cour.

Remarquons immédiatement que le *Comité des Ministres du Conseil de l'Europe*, bien qu'il ne soit pas mentionné comme organe avec la Commission et la Cour, joue un rôle essentiel dans l'exécution de la Convention de Sauvegarde, comme nous aurons l'occasion de le préciser dans un instant.

#### Commission européenne des Droits de l'Homme.

La Commission se compose d'un nombre de membres égal à celui des Hautes Parties Contractantes c'est-à-dire quinze pour commencer.

Ces membres sont élus à la majorité des voix par le Comité des Ministres du Conseil de l'Europe sur une liste de noms dressés par le Bureau de l'Assemblée consultative du Conseil de l'Europe, chaque groupe national au sein de cette Assemblée consultative ayant présenté trois candidats dont au moins deux de sa nationalité.

La durée du mandat des membres est de six ans: ils sont rééligibles. Le renouvellement des mandats est réglé par moitiés tous les trois ans.

Les membres de la Commission y siègent à titre individuel (art. 23).

La Commission siège à huis clos (art. 33).

Les décisions de la Commission sont prises à la majorité (art. 34).

Le secrétariat de la Commission est assuré par le Secrétaire général du Conseil de l'Europe (art. 37); c'est à celui-ci que s'adressent toutes les demandes et requêtes destinées à la Commission.

La Commission européenne des Droits de l'Homme peut être saisie de questions déterminées par toute Partie Contractante et aussi par des personnes privées.

Une Partie Contractante peut toujours saisir la Commission de tout manquement aux dispositions de la présente Convention de Sauvegarde qu'elle croira pouvoir être imputé à une autre Partie Contractante.

Il n'en est pas de même des requêtes privées. La Commission n'aura compétence pour recevoir et examiner des requêtes privées que lorsque au moins six Hautes Parties Contractantes auront déclaré reconnaître cette compétence spéciale. Dans aucun cas la Commission n'aura cette com-



deze bijzondere bevoegdheid ten opzichte van een Hoge Verdragsluitende Partij die niet verklaart heeft, dat zij deze bijzondere bevoegdheid van de Commissie erkent.

De daartoe vereiste verklaringen kunnen worden afgelegd voor een bepaalde termijn; zij worden overhandigd aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa die afschriften daarvan overmaakt aan de Hoge Verdragsluitende Partijen en zorgt voor de openbaarmaking ervan. Tot heden echter hebben slechts drie Hoge Verdragsluitende Partijen hun instemming betuigd met deze bevoegdheidsverklaring: Ierland, Luxemburg en Zweden. De Regering van de Bondsrepubliek Duitsland werd door haar Parlement er toe gemachtigd, een bevestigend antwoord te geven doch zij wacht de reacties van de andere Leden af. Frankrijk en Groot-Brittannië hebben dienaangaande een ontkennende beslissing genomen. De anderen hebben nopens deze bevoegdheid geen verklaring afgelegd wat, althans voorlopig, neerkomt op een verwerping.

Uit dit alles blijkt dat de Hoge Verdragsluitende Partijen in het algemeen de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens niet willen bevoegd verklaren om individuele verzoekschriften te ontvangen en deze te beoordelen. Wij moeten dat met alle objectiviteit vaststellen. Men kan dit betreuren, want het Vrijwaringsverdrag verliest daardoor een groot deel van zijn mogelijke doeltreffendheid. Misschien is het verstandiger in het begin niet te veel te willen.

Bij artikel 2 van het wetsontwerp tot goedkeuring dat door de Senaat werd aangenomen, wordt de Koning er toe gemachtigd een verklaring te ondertekenen waarbij de bevoegdheid wordt erkend van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens om individuele of private verzoekschriften te ontvangen en te onderzoeken zoals bepaald in artikel 25 van het Verdrag.

Wij denken niet dat de Koning deze machtiging vanwege de wetgever nodig had. In de goedkeuring door de wetgever van het Vrijwaringsverdrag ligt voor de Koning het recht besloten alles te doen wat dit Verdrag omvat, met inbegrip van deze eventuele verklaring.

Laten wij echter nagaan hoe de Commissie zou werken, indien zij bevoegd werd om private verzoekschriften te ontvangen en er over te oordelen.

In de eerste plaats moet aan een voorwaarde worden voldaan: de Commissie kan een zaak pas in behandeling nemen nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, en dit binnen een termijn van zes maanden na de datum van de definitieve beslissing (art. 26). En iedere Hoge Verdragsluitende Partij verschaft op verzoek van de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een uiteenzetting van de wijze waarop haar nationaal recht de daadwerkelijke uitvoering waarborgt van iedere bepaling van het Vrijwaringsverdrag (art. 57).

Wanneer de Commissie, in de veronderstelling dat zij bevoegd is, een privaat verzoekschrift ontvangt, gericht tegen een Hoge Verdragsluitende Partij die haar bevoegdheid op dit gebied heeft erkend, kan zij het verzoekschrift weerhouden voor behandeling of het verwerpen.

Zij behandelt geen verzoekschriften die anoniem zijn, of die in wezen gelijk zijn aan een reeds eerder onderzocht verzoekschrift en geen nieuwe feiten bevatten. Zij moet elk verzoekschrift, dat niet verenigbaar is met de bepalingen van het Vrijwaringsverdrag, dat klaarblijkelijk ongegrond is of een misbruik betekent van het recht van petitie, niet-ontvankelijk verklaren, evenals trouwens elk verzoekschrift waarvan het voorwerp niet aan de nationale rechtsinstanties werd voorgelegd zoals wij hierboven hebben uiteengezet. Door die bepalingen wordt reeds een aanzienlijk deel uitgeschakeld van de weinig ernstige zaken, die onvermijdelijk aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens zullen worden voorgelegd.

pétence spéciale contre une Haute Partie Contractante qui n'aura pas déclaré reconnaître cette compétence spéciale de la Commission.

Ces déclarations peuvent être faites pour une durée déterminée: elles sont remises au Secrétaire général du Conseil de l'Europe qui en transmet copies aux Hautes Parties Contractantes et en assure la publication. Or, à ce jour, trois Hautes Parties Contractantes seulement ont souscrit cette déclaration de compétence: l'Irlande, le Luxembourg et la Suède. Le Gouvernement de la République fédérale allemande a été autorisé par son Parlement à donner une réponse positive, mais il attend les réactions des autres Membres. La France et la Grande-Bretagne ont pris une décision négative à ce sujet; le Danemark a pris une décision éventuelle négative. Les autres n'ont fait aucune déclaration concernant cette compétence, ce qui équivaut à un rejet tout au moins pour le moment.

De tout cela il résulte que la généralité des Hautes Parties Contractantes ne veulent pas rendre la Commission européenne des Droits de l'Homme compétente pour recevoir des requêtes privées et en connaître. Nous devons le constater en toute objectivité. On peut le regretter, car la Convention de Sauvegarde perd par le fait même une très grande part de son efficience possible. Peut-être est-il plus sage de ne pas trop vouloir, dès le début.

L'article 2 du projet de loi d'approbation voté par le Sénat autorise formellement le Roi à souscrire une déclaration reconnaissant la compétence de la Commission européenne des Droits de l'Homme pour recevoir et examiner les requêtes individuelles ou privées prévues à l'article 25 de la Convention.

Nous ne pensons pas que le Roi eût besoin de cette autorisation du législateur. L'approbation par ce dernier de la Convention de Sauvegarde implique pour le Roi le droit de faire tout ce que cette Convention comporte, y compris cette déclaration éventuelle.

Voyons cependant comment fonctionnerait la Commission, si elle devenait compétente pour recevoir des requêtes privées et pour en connaître.

Une condition préalable se pose d'abord: la Commission ne peut être saisie qu'après l'épuisement des voies de recours internes et ce dans le délai de six mois à partir de la date de la décision définitive (art. 26). Et toute Haute Partie Contractante doit fournir sur demande du Secrétaire général du Conseil de l'Europe les explications requises sur la manière dont son droit interne assure l'application effective de toutes les dispositions de la Convention de Sauvegarde (art. 57).

La Commission étant supposée compétente et recevant une requête privée contre une Haute Partie Contractante qui a reconnu sa compétence en ce domaine, peut ou non retenir la requête.

Elle ne retient aucune requête anonyme, ni aucune requête qui serait essentiellement la même qu'une précédente requête déjà examinée et ne contenant pas de faits nouveaux. Elle doit déclarer irrecevable toute requête incompatible avec les dispositions de la Convention de Sauvegarde, ou manifestement mal fondée et abusive, ainsi que toute requête dont l'objet n'a pas été soumis aux voies de recours internes comme nous l'avons dit ci-dessus. Ces dispositions élimineront déjà une forte proportion des affaires peu sérieuses pour lesquelles on s'adressera inévitablement à la Commission européenne des Droits de l'Homme.

Ingeval de Commissie een verzoekschrift in behandeling neemt, gaat zij vooreerst over tot een contradictoir onderzoek met de vertegenwoordigers van de partijen en, indien dit nodig is, tot een enquête. Zij stelt zich ter beschikking van de betrokkenen ten einde tot een minnelijke schikking te komen met inachtneming van de eerbied voor de rechten van de mens, die in het Vrijwaringsverdrag worden erkend.

Deze functies van contradictoir onderzoek, eventuele enquête en betrachting van een minnelijke schikking worden vervuld door een Subcommissie die zeven leden telt. Het lijkt immers niet wenselijk de voltallige Commissie, die uit vijftien leden bestaat, met dergelijke procedure te belasten. Maar iedere bij het geschil betrokken partij kan een lid van haar keuze aanwijzen om deel uit te maken van de Subcommissie; de overige leden worden bij loting aangewezen.

Wordt een minnelijke schikking bereikt, dan stelt de Commissie een rapport op, dat zich beperkt tot een korte uiteenzetting van de feiten en de bereikte oplossing; dit rapport maakt zij over aan de betrokken Staten, aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa en aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa met het oog op publicatie.

Indien geen minnelijke schikking kon bereikt worden, dan stelt de Commissie een rapport op betreffende de feiten, en geeft zij haar mening betreffende de vraag of die feiten, van de zijde van de betrokken Staat, een schending betekenen van zijn verplichtingen. Dit verslag legt zij over aan de betrokken Staten, die het niet bekend mogen maken; zij maakt het tevens, met haar eventuele voorstellen, over aan het Comité van Ministers.

#### Comité van Ministers.

Binnen drie maanden na deze toezending aan het Comité van Ministers, kan de zaak aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens worden voorgelegd, hetzij door de Commissie, hetzij door een betrokken Verdragsluitende Partij.

Indien de zaak binnen die termijn niet aan het Hof is voorgelegd, neemt het Comité van Ministers een beslissing over de vraag of het Verdrag al dan niet geschonken werd. Beslist het Comité van Ministers dat het Verdrag geschonken werd, dan stelt het een termijn binnen welke de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij de maatregelen moet nemen, welke vereist worden door de beslissing van het Comité van Ministers. Indien de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij geen bevredigende maatregelen heeft genomen binnen de voorgeschreven termijn, beslist het Comité van Ministers welk gevolg aan zijn oorspronkelijke beslissing zal worden gegeven, en maakt het rapport bekend.

Die diverse beslissingen van het Comité van Ministers worden genomen met een meerderheid van twee derden van de leden die het recht hebben in het Comité zitting te hebben. De vraag kan worden gesteld, of de woorden « meerderheid van twee derden van de leden die het recht hebben in het Comité zitting te hebben » geen beperking bevatten: gezien de functie van het Comité van Ministers als gezagsorgaan in dit stadium van de behandeling, ware het immers passend, en tevens volledig in overeenstemming met de in het Vrijwaringsverdrag zelf gehuldigde beginselen, dat de Minister (Ministers), die het (de) betrokken Land (Landen) in het Comité van Ministers vertegenwoordigt (vertegenwoordigen) als partij bij het te beslechten geschil, naar aanleiding daarvan in het Comité geen zitting zouden hebben. Wij constateren nochtans dat die bewoor-

Dans le cas où la Commission retient la requête, elle procède d'abord à un examen contradictoire avec les représentants des parties et, s'il y a lieu, à une enquête. Elle se met à la disposition des intéressés en vue de parvenir à un règlement amiable s'inspirant du respect des droits de l'homme reconnus par la Convention de Sauvegarde.

Ces fonctions d'examen contradictoire, d'enquête éventuelle et de recherche d'un règlement amiable sont remplies par une Sous-commission composée de sept membres. Il paraît en effet peu indiqué de charger la Commission plénière composée de quinze membres de cette procédure. Mais chaque intéressé au litige peut désigner un membre de son choix pour faire partie de cette Sous-commission, les autres membres étant désignés par tirage au sort.

Si un règlement amiable est obtenu, la Commission en dresse un rapport comprenant un bref exposé des faits et indiquant la solution adoptée: elle adresse ce rapport aux Etats intéressés, au Comité des Ministres du Conseil de l'Europe et au Secrétaire général aux fins de publication.

Si une solution amiable n'a pu intervenir, la Commission rédige un rapport constatant les faits et formulant un avis sur le caractère de violation de ses obligations par l'Etat mis en cause. Elle communique ce rapport aux Etats intéressés qui ne peuvent pas le publier, et elle le transmet avec ses propositions éventuelles au Comité des Ministres.

#### Comité des Ministres.

Dans les trois mois de ce transfert au Comité des Ministres, l'affaire peut être déférée à la Cour européenne des Droits de l'Homme soit par la Commission, soit par une Haute Partie intéressée.

Si l'affaire n'a pas été déférée à la Cour endéans ce délai, le Comité des Ministres prend une décision sur la question de savoir s'il y a eu ou non une violation de la Convention. Si le Comité des Ministres décide qu'il y a violation, il fixe un délai endéans lequel la Haute Partie intéressée doit prendre les mesures qu'entraîne la décision du Comité des Ministres. Si la Haute Partie intéressée n'a pas adopté des mesures satisfaisantes dans le délai imparti, le Comité des Ministres donne à sa décision initiale les suites qu'elle comporte et publie le rapport.

Ces diverses décisions du Comité des Ministres sont prises à la majorité des deux tiers des représentants ayant le droit de siéger au Comité. On peut se demander si les termes « majorité des deux tiers des représentants ayant le droit de siéger au Comité » ne sont pas restrictifs: vu le fonctionnement du Comité des Ministres comme organe d'autorité à ce stade de la procédure, il serait en effet séant et tout à fait conforme aux principes proclamés par la Convention de Sauvegarde elle-même que le ou les Ministres, représentant au Comité des Ministres le ou les Pays intéressés comme partie au conflit à juger ne puissent siéger à cette occasion dans le Comité. Nous constatons toutefois que ces termes sont repris comme tels à l'article 20 du Statut du Conseil de l'Europe où il n'est pas question d'un empêchement de siéger de par la nature même de la fonction



dingen als zodanig zijn overgenomen uit artikel 20 van het Statuut van de Raad van Europa, waar wegens de aard zelf van de functie, die het Comité van Ministers er vervult, geen sprake is van een beletsel om zitting te nemen, beletsel dat hier wel schijnt te bestaan, vermits het niet betaamt dat iemand terzelfder tijd rechter is en partij.

Elke beslissing welke het Comité van Ministers dienovereenkomstig moge nemen, is bindend voor de Hoge Verdragsluitende Partijen (art. 32).

#### Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

We hebben zo juist gezien dat het Comité van Ministers geen orgaan is tussen de Commissie en het Hof.

Het Hof bestaat uit een aantal rechters hetwelk gelijk is aan dat van de leden van de Raad van Europa, d.w.z. op dit ogenblik vijftien.

De leden van het Hof worden door de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa bij meerderheid van de uitgebrachte stemmen gekozen uit een lijst, ingediend door de leden van de Raad van Europa; ieder lid moet drie kandidaten voorstellen, van wie ten minste twee de nationaliteit van het lid moeten hebben. Het quorum van de stemmenden in de Raadgevende Vergadering wordt niet aangegeven.

Het mandaat van de leden van het Hof duurt negen jaar : zij zijn herkiesbaar. Om de drie jaar wordt een gedeelte van de mandaten vernieuwd (art. 40).

Voor het onderzoek van elke bij het Hof aanhangig gemaakte zaak zal het Hof bestaan uit een Kamer van zeven rechters; *ex officio* zal hiervan deel uitmaken een rechter, die onderhorige is van de betrokken Staat of, zo er geen tot die Staat behorende rechter is, iemand door bedoelde Staat gekozen om zitting te hebben als rechter. De andere leden van de Kamer worden bij loting aangewezen (art. 43).

Het Hof is bevoegd om kennis te nemen van al de zaken, die hem door de Hoge Verdragsluitende Partijen of door de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens worden voorgelegd, en die betrekking hebben op de uitlegging en de toepassing van het Vrijwaringsverdrag (art. 45).

Het Hof kan zelfs, zo nodig, aan de benadeelde partij een billijke genoegdoening toekennen, indien het nationale recht van een betrokken Staat slechts gedeeltelijk rechtsherstel toestaat ten aanzien van de gevolgen van een beslissing of een maatregel, welke door een rechterlijk orgaan of door enig ander gezagslichaam van die Staat is genomen, geheel of gedeeltelijk in strijd met de verplichtingen welke uit het Vrijwaringsverdrag voortvloeien (art. 50).

Het Hof zal echter slechts bestaan nadat acht Hoge Verdragsluitende Partijen hebben verklaard dat zij de rechtsmacht van het Hof als bindend aanvaardden (art. 56 en art. 46). Die verklaring kan te allen tijde worden afgelegd : zij kan onvoorwaardelijk zijn, of de voorwaarde behelzen van wederkerigheid van de zijde van enige of bepaalde andere Hoge Verdragsluitende Partijen; zij kan worden afgelegd voor een bepaalde termijn. Tot op heden hebben drie Landen die verklaring afgelegd, te weten : Ierland, Luxemburg en Nederland, maar dit laatste aanvaardt de rechtsmacht van het Hof slechts voor een termijn van vijf jaar. Denemarken en Frankrijk hebben een eventueel positieve beslissing aangekondigd. De Duitse Bondsregering wacht op de reactie van de andere leden. Groot-Brittannië houdt de kwestie in beraad. De anderen zeggen niets. Ook hier kunnen wij alleen maar vaststellen, hoe weinig geestdrift, hoe weinig haast de meeste Landen ondertekenaars aan de dag leggen om dat belangrijk gedeelte van het Vrijwaringsverdrag ten uitvoer te leggen.

Bij artikel 3 van het wetsontwerp tot goedkeuring, dat door de Senaat werd aangenomen, is de Koning gemachtigd de verklaring te ondertekenen, waarbij de rechts-

du Comité des Ministres, ce qui nous semble bien être le cas ici parce qu'on ne peut décemment être juge et partie.

Toute décision que le Comité des Ministres peut prendre ainsi est obligatoire pour les Hautes Parties Contractantes (art. 32).

#### Cour européenne des Droits de l'Homme.

Nous venons de voir que le Comité des Ministres n'est pas un organe intermédiaire entre la Commission et la Cour.

La Cour se compose d'un nombre de juges égal à celui des membres du Conseil de l'Europe, c'est-à-dire de quinze en ce moment.

Les membres de la Cour sont élus par l'Assemblée consultative du Conseil de l'Europe à la majorité des voix exprimées, sur une liste présentée par les membres du Conseil de l'Europe, chacun de ceux-ci devant présenter trois candidats dont deux au moins de sa nationalité. Le quorum des votants à l'Assemblée consultative n'est pas indiqué.

La durée du mandat des membres de la Cour est de neuf ans : ils sont rééligibles. Le renouvellement des mandats est réglé par parties tous les trois ans (art. 40).

Pour l'examen de chaque affaire portée devant elle, la Cour est constituée en une Chambre composée de sept juges, dont fait partie d'office un juge ressortissant de tout Etat intéressé, ou, s'il n'y a pas de juge ressortissant de cet Etat, une personne choisie par cet Etat pour siéger comme juge. Les autres membres de la Chambre sont désignés par tirage au sort (art. 43).

La Cour est compétente pour connaître de toutes les affaires qui lui sont soumises par les Hautes Parties Contractantes ou par la Commission européenne des Droits de l'Homme, concernant l'interprétation et l'application de la Convention de Sauvegarde (art. 45).

La Cour peut même accorder, s'il y a lieu, à la partie lésée une satisfaction équitable quand le droit interne d'un Pays en cause ne permet qu'imparfaitement d'effacer les conséquences d'une décision ou d'une mesure prise par une autorité judiciaire ou par toute autre autorité de cet Etat en opposition totale ou partielle avec les obligations découlant de la Convention de Sauvegarde (art. 50).

Mais cette Cour n'existera pas avant que huit Hautes Parties Contractantes n'aient déclaré reconnaître comme obligatoire la juridiction de la Cour (art. 56 et art. 46). Cette déclaration peut se faire à n'importe quel moment : elle peut être faite purement et simplement ou sous condition de réciprocité de la part de plusieurs ou de certaines autres Parties Contractantes; elle peut se faire pour une durée déterminée. Jusqu'à ce jour, trois Pays ont fait cette déclaration, à savoir l'Irlande, le Luxembourg et les Pays-Bas mais ceux-ci n'ont accepté la compétence de la Cour que pour une durée limitée à cinq ans. Le Danemark et la France ont annoncé une décision éventuelle positive. Le Gouvernement fédéral allemand attend la réaction des autres membres. La Grande-Bretagne maintient la question à l'étude. Les autres ne disent rien. Ici encore nous ne pouvons que constater le manque d'enthousiasme, le peu d'empressement de la majorité des Pays signataires à réaliser cette importante partie de la Convention de Sauvegarde.

L'article 3 du projet de loi d'approbation voté par le Sénat autorise le Roi à souscrire la déclaration reconnaissant la juridiction de la Cour européenne des Droits de l'Homme

macht van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wordt aanvaard voor al de zaken die betrekking hebben op de uitlegging en de toepassing van het Verdrag en het Protocol.

Zoals gezegd in verband met artikel 2 van het wetsontwerp, geloven wij niet dat die tekst nodig is: de Koning zou onzes inziens die verklaring hebben kunnen afleggen krachtens de goedkeuring door de wetgever van het Vrijwaringsverdrag en van het Protocol in hun geheel. Men mag zich zelfs afvragen of in die tekst van artikel 3 geen restrictie besloten ligt, door het feit dat de machtiging wordt beperkt tot het basisverdrag en tot het Protocol van 20 Maart 1952: in de toekomst kunnen andere protocollen aan de thans bestaande verdragen worden toegevoegd en zal de verklaring tot aanvaarding van de rechtsmacht van het Hof, voor de interpretatie en de toepassing van die nieuwe teksten, moeten herhaald worden.

Een zaak kan bij het Hof worden aanhangig gemaakt door de Commissie of door een Hoge Verdragsluitende Partij waarvan een onderhorige het slachtoffer is van een inbreuk op een gezamenlijk gewaarborgd recht of vrijheid, of door een Hoge Verdragsluitende Partij die de zaak bij de Commissie aanhangig heeft gemaakt of door een Hoge Verdragsluitende Partij tegen wie de klacht is ingediend (art. 48). Alleen de Hoge Verdragsluitende Partijen en de Commissie hebben het recht zaken aan het Hof voor te leggen (art. 44).

De Hoge Verdragsluitende Partijen gaan de verbintenis aan, zich te houden aan de beslissingen van het Hof in de geschillen waarbij zij partij zijn (art. 53).

#### Benamingen van algemene aard betreffende de toepassing van het Verdrag.

Het Verdrag van 4 November 1950 treedt in werking na de indiening van tien oorkonden van bekrachtiging. Hetzelfde geldt voor het Additioneel Protocol van 20 Maart 1952. Dat stadium werd én voor het Verdrag én voor het Protocol in de loop van 1954 bereikt.

Een eerste praktisch punt dat voor de Verdragsluitende Partijen oprijst, heeft betrekking op het nationaal recht van iedere Partij afzonderlijk.

De nationale wetgeving kan in sommige gevallen minder ver gaan dan de bepalingen van het Verdrag, en in andere gevallen verder. Zij kan zich eveneens er toe beperkt hebben, gelijkaardige of dezelfde rechten te verkondigen, zonder de daden die tegen die rechten en vrijheden indruisen juridisch te sanctionneren. Die verschillende mogelijkheden kunnen zelfs samen in éénzelfde verdragsluitend Land bestaan.

Telkens als het een door het Vrijwaringsverdrag gewaarborgd recht of vrijheid betreft, ligt de oplossing voor de hand.

Inderdaad, de inwerkingtreding van het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele vrijheden heeft tot gevolg dat de erkenning der omschreven rechten en vrijheden in het nationaal recht wordt ingevoerd. Derhalve kunnen de private personen, aan wie die rechten en vrijheden werden verleend, zich daarop beroepen, de eerbiediging er van eisen en, in geval van schending er van, herstel vóór de nationale rechtbanken vorderen. Eerst wanneer hij alle nationale rechtsmiddelen heeft aangewend, mag de belanghebbende zijn geval bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens aanhangig maken, met inachtneming van de termijn van zes maanden na de datum van de nationale eindbeslissing.

Verder wordt in artikel 60 bepaald: « Geen bepaling van dit Verdrag zal worden uitgelegd als beperkingen op te

sur toutes les affaires concernant l'interprétation et l'application de la Convention et du Protocole.

Comme nous l'avons dit à propos de l'article 2 du projet de loi, nous ne pensons pas que ce texte soit nécessaire: le Roi aurait, d'après nous, pu faire cette déclaration en vertu de l'approbation par le législateur de l'ensemble de la Convention de Sauvegarde et du Protocole. On peut se demander même si ce texte de l'article 3 n'implique pas une restriction en limitant l'autorisation à la Convention de base et au Protocole du 20 mars 1952: d'autres protocoles peuvent être ajoutés dans l'avenir aux Traités existant actuellement et il y aura lieu alors de répéter la déclaration de reconnaissance de la juridiction de la Cour pour l'interprétation et l'application de ces nouveaux textes.

La Cour est saisie par la Commission, ou par une Haute Partie Contractante dont le ressortissant est victime de l'infraction à un droit ou à une liberté collectivement garantis, ou par une Haute Partie qui a saisi la Commission, ou par une Haute Partie mise en cause (art. 48). Seules les Hautes Parties Contractantes et la Commission ont qualité pour se présenter devant la Cour (art. 44).

Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à se conformer aux décisions de la Cour dans les litiges auxquels elles sont parties (art. 53).

#### Dispositions d'ordre général relatives à l'application de la Convention.

La Convention du 4 novembre 1950 entre en vigueur après le dépôt de dix instruments de ratification. Il en est de même pour le Protocole additionnel du 20 mars 1952. Ce stade fut atteint au courant de 1954 et pour la Convention et pour le Protocole.

Un premier point pratique qui se présente pour les Parties Contractantes concerne le droit interne de chacune d'elles.

La législation interne peut dans certains cas rester en deça des stipulations de la Convention de Sauvegarde, dans d'autres cas elle peut aller au-delà. Elle peut aussi s'être contentée de proclamer des droits et libertés analogues ou identiques sans sanctionner juridiquement les actes qui iraient à l'encontre de ces droits et libertés. Ces diverses hypothèses se trouveront même réunies pour un seul et même Pays contractant.

Chaque fois qu'il s'agira d'un droit ou d'une liberté garantis par la Convention de Sauvegarde, la solution s'indique d'elle-même.

En effet, l'entrée en vigueur de la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales a pour résultat d'introduire dans le droit interne la reconnaissance des droits et libertés définis. Dès lors les personnes privées titulaires de ces droits et libertés peuvent s'en prévaloir, en exiger le respect, demander réparation en cas de lésion devant les tribunaux nationaux. Et ce n'est qu'après avoir épuisé toutes les voies de recours internes, que l'intéressé pourra saisir de son cas la Commission européenne des Droits de l'Homme en respectant le délai de six mois à partir de la date de la décision interne définitive.

Ensuite: « Aucune des dispositions de la Convention de Sauvegarde, dit l'article 60, ne sera interprétée comme limi-

leggen of inbreuk te maken op de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, welke verzekerd kunnen worden ingevolge de wetten van enige Verdragsluitende Partij of ingevolge enig ander Verdrag waarbij de Hoge Verdragsluitende Partij partij is ».

Die tekst is duidelijk : het Verdrag kan de in een bepaald Land bestaande rechten niet beperken, maar de gemeenschappelijke waarborg en de procedure-middelen van het Verdrag gelden niet voor bepalingen uit nationale wetgevingen, die verder strekken dan zijn eigen bepalingen.

Het zou van belang zijn en beantwoorden aan een noodwendigheid, alle gevolgen van dit Vrijwaringsverdrag op onze gehele nationale wetgeving grondig te onderzoeken, te beginnen met onze Grondwet. Dit valt echter buiten het kader van onderhavig verslag.

Een tweede punt dat voor België van hoofdzakelijk belang is, is de eventuele toepassing van het Vrijwaringsverdrag op onze gebiedsdelen in Afrika.

In artikel 63 van het Verdrag wordt bepaald dat elke Verdragsluitende Staat te allen tijde door een eenvoudige kennisgeving, gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, het Verdrag van toepassing kan verklaren « op alle of op één of meer van de gebieden voor welke buitenlandse betrekkingen hij verantwoordelijk is ». Daarenboven omvat artikel 4 van het additioneel Protocol een gelijkaardige maar meer soepele bepaling om de voorzieningen van het Protocol van toepassing te maken op de in een eventuele verklaring aan te duiden gebiedsdelen of om de bewoordingen van een vroegere verklaring te wijzigen.

Deze kwestie werd in de Senaat grondig besproken. Tot besluit stelde de Commissie zelfs een tekst voor waarbij de Koning gemachtigd werd de verklaring te ondertekenen om de toepassing van het Verdrag tot Belgisch-Congo uit te breiden met uitzondering van de verklaring waarbij aan de Europese Commissie bevoegdheid wordt verleend om de individuele of private verzoeken te ontvangen en te behandelen, ook met uitzondering van het additioneel Protocol. Een amendement waarbij bepaald werd dat deze eventuele verklaring vooraf door de Kamers zou moeten goedgekeurd worden, werd in de Commissie bij staking van stemmen verworpen.

We zullen de tijdens deze bespreking aangehaalde argumenten voor en tegen niet herhalen: we stellen evenwel vast dat allen accoord waren om het Verdrag niet uit te breiden tot ons Trustgebied Ruanda-Urundi. We menen dat daartegen geen grondig bezwaar zou kunnen worden ingebracht als men er toch op staat deze Europese Organisatie in onze gebiedsdelen in Afrika binnen te loodsen: de bescherming die het Vrijwaringsverdrag, dus de Europese Organisatie voor de Rechten van de Mens, aan Ruanda-Urundi zou brengen, zou een les van wijsheid en objectiviteit kunnen worden voor sommige O.V.N.-leden die ons werk in Ruanda-Urundi willen controleren terwijl ze in hun eigen land aan hun eigen onderhorigen de rechten en vrijheden niet waarborgen welke België zowel in zijn gebiedsdelen in Afrika als in zijn Europees territorium wil doen zegeviereren.

Er weze hier ook vastgesteld dat de vurigste voorstanders van de toepassing van het Verdrag tot bescherming op Belgisch-Congo daarvan toch uitsluiten de eventuele verklaring waarbij aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens bevoegdheid wordt verleend voor het in ontvangst nemen en onderzoeken van de uit Belgisch-Congo afkomstige individuele en private verzoekschriften. Dit is gewis een wijs voorbehoud. Als argument voor die toepassing op Belgisch-Congo haalt men het voorbeeld van Groot-Brittannië aan. Vergeten wij echter niet dat België Groot-Brittannië niet is en dat dit land de bevoegdheid van de Europese Commissie volstrekt ontkent voor de individuele of private verzoekschriften, zelfs op zijn Europees grond-

tant ou portant atteinte aux Droits de l'Homme et aux Libertés fondamentales qui pourraient être reconnus conformément aux lois de toute Partie contractante ou à toute autre Convention à laquelle cette Partie contractante est partie. »

Ce texte est clair : la Convention ne peut diminuer les droits existants dans un pays déterminé, mais elle n'apporte pas la garantie collective ni ses moyens de procédure pour ces stipulations de législations internes qui vont au-delà de ses propres stipulations.

Il serait intéressant et nécessaire d'étudier à fond toutes les conséquences de cette Convention de Sauvegarde sur toute notre législation interne, à commencer par notre Constitution. Cela dépasse le cadre de ce rapport.

Un second point d'une importance capitale pour la Belgique, est l'application éventuelle de la Convention de Sauvegarde à ses territoires africains.

L'article 63 de la Convention prévoit que tout Etat cocratant peut à tout moment, par une simple déclaration notifiée au Secrétaire général du Conseil de l'Europe, rendre la Convention applicable « à tous les territoires ou à l'un quelconque des territoires dont il assure les relations internationales ». Et l'article 4 du Protocole additionnel contient une stipulation analogue mais plus souple pour rendre les dispositions de ce Protocole applicables à tels territoires désignés dans une déclaration à faire ou pour modifier les termes d'une déclaration antérieure.

Cette question fut discutée à fond au Sénat. La Commission aboutit même à proposer un texte en vue d'autoriser le Roi à faire la déclaration étendant au Congo belge l'application de la Convention à l'exception de la déclaration rendant la Commission européenne compétente pour recevoir et examiner des requêtes individuelles ou privées et à l'exception aussi de tout le Protocole additionnel. Un amendement tendant à subordonner cette déclaration éventuelle à l'assentiment préalable des Chambres fut repoussé en Commission à parité de voix.

Sans reprendre ici les arguments développés de part et d'autre dans cette discussion, constatons que tous furent d'accord pour ne pas étendre la Convention à notre Territoire sous tutelle, le Ruanda-Urundi. A notre avis il n'y aurait aucune objection profonde à cela, du moment que l'on s'obstine à introduire cette organisation européenne dans nos territoires d'Afrique; la protection qu'apporterait la Convention de Sauvegarde, c'est-à-dire la Communauté européenne des Droits de l'Homme, à notre Ruanda-Urundi pourrait signifier une leçon de sagesse et d'objectivité pour certains membres de l'O.N.U. qui, tout en voulant contrôler notre activité au Ruanda-Urundi, ne garantissent pas chez eux-mêmes, à leurs propres ressortissants, les droits et libertés que la Belgique entend faire triompher sur ses territoires africains aussi bien que sur son territoire en Europe.

Constatons aussi que les plus chaleureux partisans de l'application de la Convention de Sauvegarde au Congo belge, en excluent cependant la déclaration éventuelle en vue de donner compétence à la Commission européenne des Droits de l'Homme pour recevoir et examiner des requêtes individuelles et privées originaires du Congo belge. Cette réserve est certainement sage. Comme argument en faveur de cette application au Congo belge, on cite l'exemple de la Grande-Bretagne. N'oublions pas que la Belgique n'est pas la Grande-Bretagne et que celle-ci rejette absolument la compétence de la Commission européenne pour les requêtes individuelles ou privées même sur son territoire en Europe. La Belgique ne prenant pas une attitude aussi

gebied. Daar België voor zijn Europees grondgebied niet zo'n negatieve houding aanneemt, zou het des te voorzigtiger moeten zijn voor zijn gebiedsdelen in Afrika.

Ten slotte heeft de Senaat in openbare vergadering het amendement aangenomen, dat haar Commissie bij staking van stemmen had verworpen en dat ertoe strekte aan de voorafgaande goedkeuring der Kamers te onderwerpen de eventuele verklaring, die de toepassing van het Verdrag tot bescherming zou uitbreiden « tot alle of één der gebiedsdelen, voor welke internationale betrekkingen België instaat ».

Deze beslissing van de Senaat werd artikel 4 van het wetsontwerp, dat luidt als volgt :

« De verklaring, bedoeld in artikel 63 van het Verdrag, heeft slechts uitwerking nadat de Kamers hun instemming hebben betuigd. »

Daar dit de wil van de wetgever is, was en is die tekst een noodzakelijkheid : hoewel de wetgever het hele Verdrag goedkeurt, sluit hij de in de tekst van artikel 63 vervatte mogelijkheid uit, namelijk dat de Koning alleen als Uitvoerende Macht het Verdrag mede op onze gebiedsdelen in Afrika van toepassing zou verklaren. Waar wij hoger hebben gezegd dat de wet tot goedkeuring de Koning niet uitdrukkelijk moet machtigen tot het afleggen van verklaringen waarin het Verdrag voorziet (art. 25 en 46 van het Verdrag), staan wij hier voor het tegenovergestelde geval : de wetgever wil dat die bij artikel 63 bedoelde verklaring niet zonder zijn voorafgaande instemming wordt afgelegd.

Voorts weze opgemerkt dat het eindartikel 4 van het ontwerp een ruimere draagwijdte kan hebben dan de door de Senaatscommissie voorgestelde tekst. Inderdaad, deze tekst van de Commissie machtigde de Koning slechts er toe een verklaring van uitbreiding te doen tot Belgisch-Congo alleen; bovendien verbood hij elke toepassing, uitgebreid tot onze gebiedsdelen in Afrika, van het Additioneel Protocol van 20 Maart 1952, en ten slotte sloot hij de bevoegdheid uit van de Europese Commissie van de Rechten van de Mens om individuele en private verzoekschriften afkomstig uit onze gebiedsdelen in Afrika te ontvangen. De besprekingen in openbare vergadering bewijzen dat de Senaat de gebeurlijke uitbreiding heeft willen beperken in die mate zo even uitgedrukt.

Artikel 4 van het wetsontwerp, uiteindelijk door de Senaat gestemd, geeft echter geen enkel van deze beperkingen weder. Weliswaar is het verbod zonder de voorafgaande instemming der Kamers, de verklaring waarvan sprake in artikel 63, af te leggen, strenger dan de beperkingen vervat in de tekst van de Commissie van de Senaat : op het ogenblik waarop het wenselijk zou worden geacht een voorstel van verklaring te doen, zullen de Kamers dezelfde beperkingen mogen opleggen indien zij zulks alsdan gewenst achten.

Ten slotte spreekt de huidige tekst van artikel 4 van het wetsontwerp tot goedkeuring slechts van de verklaring vermeld in artikel 63 van het Verdrag en zegt hij niets over de verklaring waarvan sprake in artikel 4 van het Additioneel Protocol van 20 Maart 1952. Deze leemte in de tekst welke in tegenstelling is met de bedoeling van de Senaat die blijkt uit de debatten en uit al de tusskomsten, zou natuurlijk geen politieke gevolgen mogen hebben. Hoewel wij principieel aanvaarden dat de Koning geen bijzondere en uitdrukkelijke machtiging nodig heeft om de verklaringen af te leggen welke in het Verdrag en in het Protocol bepaald zijn, menen wij echter dat de voorafgaande instemming vanwege de Kamers tot een eventuele verklaring in de zin van artikel 63 van het Verdrag, even nodig zou zijn voor een verklaring in de zin van artikel 4 van het Additioneel Protocol van 20 Maart 1952.

négative pour son territoire en Europe, devrait être d'autant plus prudente pour ses territoires d'Afrique.

Finalement le Sénat a voté en séance publique l'amendement que sa Commission avait repoussé à parité de voix et tendant à soumettre à l'assentiment préalable des Chambres la déclaration éventuelle qui étendrait l'application de la Convention de Sauvegarde « à tous les territoires ou à l'un quelconque des territoires dont la Belgique assure les relations internationales ».

Cette décision du Sénat est devenue l'article 4 du projet de loi qui s'exprime comme suit :

« La déclaration prévue à l'article 63 de la Convention n'aura d'effet qu'après avoir reçu l'assentiment des Chambres. »

Telle étant la volonté du législateur, ce texte était et est une nécessité : bien qu'approuvant toute la Convention, le législateur exclut la possibilité incluse dans le texte de l'article 63 que le Roi fasse seul comme Pouvoir exécutif la déclaration étendant l'application à nos territoires africains. Si nous avons dit antérieurement que la loi d'approbation ne devait pas autoriser *in terminis* le Roi à faire des déclarations que la Convention prévoit (art. 25 et 46 de la Convention), ici nous nous trouvons dans le cas opposé : le législateur veut que cette déclaration de l'article 63 ne soit pas faite sans son assentiment préalable.

Observons aussi que le texte final de l'article 4 du projet a une portée possible plus large que le texte proposé par la Commission du Sénat. En effet ce texte de la Commission n'autorisait le Roi à faire la déclaration d'extension que pour le Congo belge seulement et non pas pour le Ruanda-Urundi; en outre il interdisait toute application extensive à nos territoires africains du Protocole additionnel du 20 mars 1952, et enfin il excluait la compétence de la Commission européenne des Droits de l'Homme pour recevoir des requêtes individuelles ou privées venant de nos territoires africains. Les discussions en séance publique prouvent que le Sénat a voulu restreindre, comme nous venons de le dire, l'extension éventuelle.

Mais l'article 4 du projet de loi, voté finalement par le Sénat, n'exprime aucune de ces restrictions. Il est vrai que l'interdiction de faire sans l'assentiment préalable des Chambres la déclaration prévue à l'article 63 est plus radicale que les restrictions contenues dans le texte de la Commission du Sénat : au moment opportun où il s'agirait d'une proposition de déclaration à faire, les Chambres pourront imposer les mêmes restrictions si elles le veulent alors.

Enfin, le texte actuel de l'article 4 du projet de loi d'approbation ne parle que de la déclaration prévue à l'article 63 de la Convention et ne dit rien de la déclaration prévue à l'article 4 du Protocole additionnel du 20 mars 1952. Cette lacune en opposition avec la volonté du Sénat, résultant des discussions et de toutes les interventions, ne pourrait évidemment avoir des conséquences politiques. Bien que nous admettions en principe que le Roi n'a pas besoin d'une autorisation spéciale et expresse pour faire les déclarations prévues dans la Convention et dans le Protocole, nous estimons cependant que l'assentiment préalable des Chambres à une éventuelle déclaration selon l'article 63 de la Convention serait tout aussi nécessaire pour une déclaration suivant l'article 4 du Protocole additionnel du 20 mars 1952.

Een lid van uwe Commissie zou verlangd hebben dat de tekst van artikel 4 van het wetsontwerp tot goedkeuring in de zo even bedoelde zin zou geamendeerd worden. De wet zou er zeker door verbeterd worden zijn. Uwe Commissie heeft echter verkozen daardoor de goedkeuring van onderhavige Conventie tot bescherming en van het bijgevoegd Protocol niet te vertragen: zij bevestigt ons besluit volgens hetwelk de voorafgaande instemming van de Kamers eveneens nodig is om de gebeurlijke declaratie te doen waarvan sprake in artikel 4 van het Protocol.

\*  
\*\*

Een derde punt, waarop wij de aandacht van de Kamer wensen te vestigen, betreft het voorbehoud dat elk der verdragsluitende Staten kan maken ten opzichte van het een of ander recht, de ene of andere fundamentele vrijheid, die krachtens deze verdragen collectief worden gewaarborgd. Het beginsel van dit recht van voorbehoud en de mogelijke omvang er van hebben wij reeds uiteengezet in het begin van dit verslag, na de opsomming van de vastgestelde rechten en vrijheden.

Het is niet van belang ontbloot even na te gaan, welk gebruik tot dusver van die mogelijkheid werd gemaakt. Te dien einde geven wij, als bijlage tot dit verslag, de lijst met de reserves, door sommige verdragsluitende Landen geformuleerd krachtens de in artikel 64 geboden mogelijkheid. Die reserves zijn niet alle even belangrijk: soms geldt het enkel een nationale omschrijving, die volledig in overeenstemming schijnt te zijn met de objectieve zin van de rechten en vrijheden die in de teksten van de Verdragen voorkomen; soms evenwel zijn het echte uitzonderingen, die in het Land, dat de verklaring aflegt, een bepaald recht of een bepaalde vrijheid uitschakelen.

Wij zijn van oordeel dat België die voorbeelden niet mag volgen, en dat van onzentwege geen enkel voorbehoud dient gemaakt. Uw Commissie deelde eenparig die mening.

\*  
\*\*

Het laatste punt dat wij in dit verslag wensen te behandelen, heeft betrekking op het grondwettelijk karakter van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden en van het Protocol bij dit Verdrag.

De vraag of de door België aangegane verbintenissen, de verplichtingen die ons land op zich heeft genomen, te verenigen zijn met de bepalingen van onze Grondwet werd reeds onderzocht en besproken naar aanleiding van verscheidene internationale Verdragen, die de laatste tijd aan het Parlement ter goedkeuring werden voorgelegd.

Nu rijst andermaal de kwestie op van de verenigbaarheid met onze Grondwet naar aanleiding van dit Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens.

De Raad van State, aan wie het ons thans tot goedkeuring voorgelegde wetsontwerp en de verdragen werden overgemaakt, maakte een met redenen omkleed advies bekend, waarin hij wijst op twee soevereiniteitsbeperkingen die uit de bepalingen van het Vrijwaringsverdrag voortvloeien, namelijk:

1° het aanvaarden door een Staat van een aansprakelijkheid wegens zijn optreden in de uitoefening van zijn wetgevende functie;

2° de erkenning door België van de bevoegdheid van internationale rechtscolleges die kennis moeten nemen van de geschillen, die kunnen voortvloeien uit het niet toepassen van het Verdrag of van het additioneel Protocol ».

Un membre de votre Commission aurait préféré que le texte de l'article 4 du projet de loi d'approbation fût amendé dans le sens ci-dessus. La loi en serait certes améliorée. Votre Commission n'a pas jugé opportun de retarder par là l'approbation de la Convention de Sauvegarde et du Protocole additionnel: elle confirme la conclusion exprimée ci-avant suivant laquelle l'assentiment préalable des Chambres est également nécessaire pour faire éventuellement la déclaration prévue à l'article 4 du Protocole.

\*  
\*\*

Un troisième point sur lequel nous désirons attirer l'attention de la Chambre vise les réserves que chaque Etat cocontractant peut faire au sujet de l'un ou l'autre droit, de l'une ou l'autre liberté fondamentale garantis collectivement en vertu des présents traités. Nous en avons déjà exposé le principe et l'étendue possible au début de ce rapport après l'énumération des droits et libertés définis.

Il n'est pas sans intérêt de constater que usage a été fait jusqu'ici de cette faculté. A cette fin nous donnons en annexe au présent rapport la liste relatant les réserves formulées par certains Pays cocontractants en vertu de la faculté prévue à l'article 64. Ces réserves ne sont pas toutes de la même importance: parfois elles ne sont qu'une précision nationale qui semble parfaitement en concordance avec la signification objective des droits et libertés exprimés dans les textes des Traités; parfois cependant ce sont des exceptions qui font disparaître chez le Pays faisant la déclaration un droit ou une liberté déterminés.

Nous pensons que la Belgique ne doit pas suivre ces exemples et qu'aucune réserve ne doit être faite. Tel est l'avis unanime de votre Commission.

\*  
\*\*

Le dernier point que nous voulons traiter dans ce rapport concerne la question de la constitutionnalité de la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales et du Protocole additionnel à cette Convention.

La question de la compatibilité des engagements contractés par la Belgique et des obligations souscrites par elle avec les dispositions de notre Constitution a été examinée et discutée à l'occasion de plusieurs Traités internationaux soumis à l'approbation du Parlement les derniers temps.

Cette question se pose à nouveau à l'occasion de la Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme.

Le Conseil d'Etat, saisi du projet de loi et des traités soumis actuellement à notre approbation, a émis un avis motivé dans lequel il souligne deux limitations de souveraineté résultant des dispositions de la Convention de Sauvegarde, à savoir:

1° l'acceptation par un Etat d'une responsabilité du chef de ses agissements dans l'exercice de sa fonction législative, et

2° la reconnaissance par la Belgique de la compétence de juridictions internationales, devant connaître des litiges qui pourront résulter de la non-application de la Convention ou du Protocole additionnel.

Deze soevereiniteitsbeperkingen betekenen eenvoudig dit: de Verdragsluitende Staat mag geen wetgevende bepalingen meer invoeren die strijdig zouden zijn met de verbintenissen die hij in het Vrijwaringsverdrag heeft aangegaan; hij is dus gebonden; indien deze Staat, met zijn verbintenis strijdige maatregelen treft, dan overtreedt hij zijn verbintenis, dan neemt hij een verantwoordelijkheid op en de internationale rechtscollages zullen deze tekortkoming aan de verbintenis kunnen beoordelen.

Zoals elke rechtspersoon of drager van rechten, aanvaardt de Staat, die vrijwillig een overeenkomst aangaat, bepaalde verplichtingen als tegenprestatie voor de voordelen welke voor hem uit de overeenkomst voortvloeien.

Evenals Senator Dehousse denken we dat dit Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens « geen supranationaal Verdrag is: het is een louter internationale overeenkomst, die interlanden-organisaties tot stand brengt », verklaarde hij in de Senaat (*Handelingen* van 12 November 1953). En dit gaat niet in tegen onze opvatting inzake grondwettelijk recht. Verscheidene leden uwer Commissie maakten echter voorbehoud omtrent deze zienswijze.

Ieder Parlement kan, naar onze mening, dit Verdrag en dit Protocol met gerust gemoed goedkeuren, wat betreft de verenigbaarheid ervan met de beginselen van onze Grondwet.

A *fortiori*, moet onze Constituerende Vergadering zich gerust gevoelen: haar specifieke taak bestaat er immers in de grondwettelijke wijzigingen aan te brengen die nodig zijn opdat België kunne toetreden tot internationale Verdragen die de gemeenschappelijke uitoefening of de wederkerige toekenning van sommige soevereiniteitsrechten aan supranationale lichamen inhouden.

Dit wordt niet vereist voor de teksten van dit Vrijwaringsverdrag en van het additioneel Protocol.

Sommige leden van uwe Commissie zijn echter van mening dat de bepaling bevat in het tweede lid van artikel 7 een nieuwigheid betekent welke niet verenigbaar is met onze Grondwet. Uwe Commissie keurt niettemin bedoelde tekst goed, doch vroeg aan de Regering de interpretatie welke zij denkt er te moeten of te mogen aan geven mee te delen. Deze interpretatie van de Regering wordt als bijlage aan ons verslag gevoegd.

\*\*

Uw verslaggever maakt de Kamer attent op een tekst als bijlage tot het verslag der Senaatscommissie van Buitenlandse Zaken waarvan de titel luidt: « Aanbeveling door de Raadgevende Vergadering eenparig aangenomen op 24 September 1953 ».

Blijkbaar betreft het hier een aanbeveling van de Raadgevende Vergadering te Straatsburg en niet een Belgisch parlementair stuk. Alleen het Belgisch Parlement echter heeft hier zijn verantwoordelijkheid op te nemen. Dat uitsluitend voor de Vergadering te Straatsburg dienend stuk drukt zich overigens uit op een wijze (zie punt 4 van deze Aanbeveling), die uw Verslaggever tegenover het enig verantwoordelijke Parlement misplaatst vindt.

\*\*

Het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, van 4 November 1950, evenals het additioneel Protocol van 20 Maart 1952 werden door uw Commissie met eenparigheid van stemmen goedgekeurd.

Zij verzoekt de Kamer hetzelfde te doen.

De Verslaggever,  
A. DE VLEESCHAUWER,

De Voorzitter,  
C. HUYSMANS.

Ces limitations de souveraineté signifient simplement ceci: l'Etat cocontractant ne peut plus prendre chez lui des dispositions législatives qui seraient en opposition avec les engagements qu'il a contractés dans la Convention de Sauvegarde, il est donc lié; si malgré cet engagement, l'Etat prend des mesures contraires à celui-ci, viole son engagement, il encourt une responsabilité et des juridictions internationales pourront apprécier ce manquement à l'engagement.

Tout Etat, comme toute personne ou tout sujet de droit, qui conclut librement une convention, prend sur lui des obligations comme contrepartie des avantages que la convention lui apporte.

Nous pensons avec M. le sénateur Dehousse, que cette Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme « n'est pas une convention supranationale c'est simplement une convention internationale qui met en place des mécanismes interétatiques », a-t-il dit au Sénat (*Annales* du 12 novembre 1953). Et ceci ne nous heurte pas au point de vue pratique, en matière de droit constitutionnel. Plusieurs membres de votre Commission ont fait une réserve au sujet de cette façon de voir.

Tout Parlement pourrait, à notre sens, approuver cette Convention et ce Protocole en toute tranquillité d'esprit et de conscience du point de vue de leur compatibilité avec les principes de notre Constitution.

Et notre Assemblée Constituante doit *a fortiori* se trouver à l'aise: elle, dont la mission spécifique est de faire les modifications constitutionnelles nécessaires pour que la Belgique puisse adhérer à des traités internationaux impliquant la mise en commun ou l'attribution à titre de réciprocité de certains droits de souveraineté au profit d'organisations supranationales.

Les présents textes de la Convention de Sauvegarde et du Protocole additionnel ne nécessitent pas cela.

Toutefois des membres de votre Commission estiment que la disposition contenue dans l'alinéa 2 de l'article 7 de la Convention constitue une innovation incompatible avec notre Constitution, votre Commission — tout en approuvant le texte en question — a demandé que le Gouvernement en donne l'interprétation qu'il croit devoir ou pouvoir y donner. Nous annexons à ce rapport cette interprétation du Gouvernement.

\*\*

Votre rapporteur attire l'attention de la Chambre sur un texte annexé au rapport de la Commission des Affaires Etrangères du Sénat et intitulé: « Recommandation adoptée unanimement par l'Assemblée Consultative le 24 septembre 1953 ».

Il s'agit apparemment d'une recommandation de l'Assemblée consultative de Strasbourg et non pas d'un document parlementaire belge. Or le Parlement belge a seul en l'occurrence à prendre ses responsabilités. Ce document interne de l'Assemblée de Strasbourg s'exprime même (voir le point 4 de cette Recommandation) en des termes que votre rapporteur estime déplacés à l'égard du Parlement seul responsable.

\*\*

La Convention de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales du 4 novembre 1950 ainsi que le Protocole additionnel du 20 mars 1952 ont été approuvés par votre Commission à l'unanimité.

Celle-ci invite la Chambre à en faire autant.

Le Rapporteur,  
A. DE VLEESCHAUWER.

Le Président,  
C. HUYSMANS.



## BIJLAGE I.

VOORBEHOUD DOOR SOMMIGE LANDEN GEMAAKT BIJ DE BEKRACHTIGING VAN HET VERDRAG BETREFFENDE DE RECHTEN VAN DE MENS EN DE FUNDAMENTELE VRIJHEDEN EN VAN HET PROTOCOL BIJ DIT VERDRAG.

*Duitsland.*

« Overeenkomstig artikel 64 van het Verdrag behoudt de Bondsrepubliek Duitsland zich voor, de bepaling van artikel 7, lid 2, van het Verdrag slechts toe te passen binnen de perken gesteld door artikel 103, lid 2, van de Grondwet van de Bondsrepubliek Duitsland. Die bepaling luidt als volgt: Een daad mag slechts worden gestraft, wanneer de wet ze strafbaar heeft verklaard vooraleer zij werd gepleegd. »

*Griekenland.*

« Bij de ondertekening van dit Protocol maakt de Griekse Regering, zich beroepende artikel 64 van bedoeld Verdrag, het volgende voorbehoud in verband met artikel 2 van het Protocol: Het woord « filosofische » dat voorkomt in de tweede volzin van artikel 2, zal in Griekenland worden toegepast in overeenstemming met de desbetreffende bepalingen in de binnenlandse wetgeving. »

*Ierland.*

« De Ierse Regering vat artikel 6 (3) (c) van het Verdrag niet in die zin op, dat zij daardoor verplicht zou zijn een ruimere kosteloze rechtsbijstand te verlenen dan die, welke thans in Ierland gebruikelijk is. »

*Luxemburg.*

« De Regering van het Groothertogdom Luxemburg, gelet op artikel 64 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, wensende iedere onzekerheid te vermijden met betrekking tot de toepassing van het eerste artikel van het Additioneel Protocol ten opzichte van de Luxemburgse wet van 26 April 1951, betreffende de liquidatie van sommige voorheen vijandelijke goederen, rechten en belangen, waarop sequesteratiemaatregelen zijn toegepast.

» Verklaart voorbehoud te maken wat het bepaalde in voornoemde wet van 26 April 1951 betreft. »

*Noorwegen.*

« Aangezien artikel 2 der Grondwet van Noorwegen van 17 Mei 1814 een bepaling bevat, luidens welke de Jezuiten niet worden geduld, wordt overeenkomstig voorbehoud gemaakt in verband met de toepassing van artikel 9 van het Verdrag. »

## ANNEXE I.

RÉSERVES FORMULÉES PAR CERTAINS PAYS LORS DE LA RATIFICATION PAR EUX DE LA CONVENTION DES DROITS DE L'HOMME ET DES LIBERTÉS FONDAMENTALES ET DU PROTOCOLE ADDITIONNEL A CETTE CONVENTION.

*Allemagne.*

« Conformément à l'article 64 de la Convention, la République fédérale d'Allemagne fait la réserve qu'elle n'appliquera la disposition de l'article 7, alinéa 2, de la Convention que dans les limites de l'article 103, alinéa 2, de la loi fondamentale de la République fédérale d'Allemagne. Cette dernière disposition stipule: un acte ne peut être puni que si la loi le déclarait punissable avant qu'il ait été commis. »

*Grèce.*

« Au moment de la signature du présent Protocole, le Gouvernement hellénique, se prévalant de l'article 64 de la dite Convention, formule la réserve suivante, portant sur l'article 2 du Protocole: Le mot « philosophique » par lequel se termine le second paragraphe de l'article 2 recevra en Grèce une application conforme aux dispositions y relatives de la législation intérieure. »

*Irlande.*

« Le Gouvernement de l'Irlande n'interprète pas l'article 6 (3) (c) de la Convention comme l'obligeant à fournir une assistance juridique gratuite plus étendue que celle qui existe actuellement en Irlande. »

*Luxembourg.*

« Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg, vu l'article 64 de la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales, désirant éviter toute incertitude en ce qui concerne l'application de l'article premier du Protocole additionnel par rapport à la loi luxembourgeoise du 26 avril 1951, qui concerne la liquidation de certains biens, droits et intérêts ci-devant ennemis, soumis à des mesures de séquestre,

» Déclare réserver les dispositions de la loi du 26 avril 1951 désignée ci-dessus. »

*Norvège.*

« L'article 2 de la Constitution de la Norvège du 17 mai 1814 contenant une disposition selon laquelle les Jésuites ne sont pas tolérés, une réserve correspondante est faite en ce qui concerne l'application de l'article 9 de la Convention. »

*Turkije.*

« Artikel 2 van het Additioneel Protocol doet geen afbreuk aan de bepalingen der wet n° 430 van 3 Maart 1924 betreffende de éénmaking van het onderwijs. »

*Verenigd Koninkrijk.*

« Bij het ondertekenen van dit Protocol verklaar ik dat, wegens sommige bepalingen van de in het Verenigd Koninkrijk geldende wetten op het onderwijs, het in de tweede volzin van artikel 2 geformuleerde principe slechts wordt aanvaard voor zover het strookt met het geven van behoorlijk onderwijs en efficiënte opleiding en geen buitensporige openbare uitgaven medebrengt. »

*Zweden.*

« Het Departement bezit niet de officiële tekst van het Zweeds voorbehoud. De betekenis van dit voorbehoud is, wat betreft artikel 2 van het Protocol over het recht inzake opvoeding, dat de ouders wier kinderen onderwijs in de openbare scholen genieten, zich op hun filosofische overtuiging niet mogen beroepen om voor hun kinderen vrijstelling te bekomen van de verplichting van een of ander deel van dit onderwijs te volgen. Bovendien zullen alleen de ouders van andere geloofsbelijdenissen met uitzondering van die van de Zweedse Kerk gerechtigd zijn te vragen dat hun kinderen vrijstelling zouden bekomen het godsdienstonderwijs dierzelfde scholen te volgen. »

*Turquie.*

« L'article 2 du Protocole additionnel ne porte pas atteinte aux dispositions de la loi n° 430 du 3 mars 1924 relative à l'unification de l'enseignement. »

*Royaume-Uni.*

« Au moment de signer le présent Protocole, je déclare qu'en raison de certaines dispositions des lois sur l'enseignement en vigueur au Royaume-Uni, le principe posé dans la seconde phrase de l'article 2 n'est accepté que dans la mesure où il est compatible avec l'octroi d'une instruction et d'une formation efficace et n'entraîne pas de dépenses publiques démesurées. »

*Suède.*

« Le texte officiel de la réserve suédoise n'est pas dans la possession du Département. Le sens de cette réserve, qui concerne l'article 2 du Protocole sur le droit à l'éducation, est que les parents dont les enfants jouissent de l'enseignement des écoles publiques ne pourront pas invoquer leurs convictions philosophiques pour obtenir que leurs enfants soient dispensés de prendre part à une partie ou autre de cet enseignement. En outre, seulement les parents appartenant à d'autres confessions que celle de l'église luthérienne de Suède auront le droit de demander que leurs enfants soient dispensés d'assister à l'enseignement religieux des mêmes écoles. »

## BIJLAGE II.

### INTERPRÉTATIE DOOR DE REGERING VAN ARTIKEL 7 VAN HET EUROPEES VERDRAG BETREFFENDE DE RECHTEN VAN DE MENS.

In het eerste lid wordt het beginsel van de niet-terugwerkende kracht van de strafwetten bekrachtigd. Dit beginsel komt in het Belgisch recht voor in artikel 2 van het Wetboek van Strafrecht.

Het tweede lid vormt een uitzondering op het voorgaande lid. De oorsprong er van wordt duidelijk aangeduid in een verslag van het Comité van deskundigen dat met het opmaken van het ontwerp van Verdrag was belast :

« Met betrekking tot het beginsel van de niet-terugwerkende kracht der strafwetten, stelt het Comité er prijs op te verklaren dat die tekst niet slaat op de wetten die, in de geheel uitzonderlijke omstandigheden na de tweede wereldoorlog, werden aangenomen tot beteugeling van oorlogsmisdaden en van handelingen van verraad en samenwerking met de vijand, en dat hij geen enkele rechtskundige of zedelijke veroordeling van die wetten beoogt. »

Die tekst, die in een voorbereidingsstadium werd opge maakt, toen artikel 7 alleen het eerste lid omvatte, moest, volgens de bedoeling van de deskundigen, als een interpretatie worden beschouwd. Hij bleek echter geen voldoende juridische waarde te hebben. Die overweging heeft de Regering van het Verenigd Koninkrijk, ingevolge het verslag van het Comité van deskundigen, er toe aangezet te vragen dat het tweede lid in artikel 7 zou worden ingevoegd.

Het tweede lid heeft hoofdzakelijk ten doel, te verhinderen dat twijfel kan ontstaan nopens het wettig karakter van de bestraffing van oorlogsmisdaden, van verraad en van collaboratie met de vijand. Met het oog op de toekomst is zijn bestaan geen hinderpaal voor de Belgische wetgeving om zonder enig voorbehoud het beginsel te huldigen dat de strafwetten geen terugwerkende kracht hebben. Er bestaat dus geen aanleiding om bij toepassing van artikel 64 van het Verdrag een voorbehoud te maken.

## ANNEXE II.

### INTERPRÉTATION, PAR LE GOUVERNEMENT, DE L'ARTICLE 7 DE LA CONVENTION EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME.

L'alinéa 1 entérine le principe de la non-rétroactivité des lois pénales. Ce principe figure en droit belge à l'article 2 du Code pénal.

L'alinéa 2 constitue une exception à l'alinéa précédent. L'origine en a été clairement indiquée dans un rapport du Comité d'experts chargé d'élaborer le projet de Convention :

« Quant au principe de la non-rétroactivité des lois pénales, le Comité tient à souligner que ce texte n'affecte pas les lois qui, dans les circonstances tout à fait exceptionnelles qui se sont produites à l'issue de la deuxième guerre mondiale, ont été passées pour réprimer les crimes de guerre et les faits de trahison et de collaboration avec l'ennemi, et ne vise à aucune condamnation juridique ou morale de ces lois. »

Ce texte, rédigé à un stade d'élaboration où l'article 7 ne comportait que le premier alinéa, devait être considéré, dans l'esprit des experts, comme une interprétation. Mais il n'a pas paru avoir une valeur juridique suffisante. C'est cette considération qui a amené le Gouvernement du Royaume-Uni, à la suite du rapport du Comité d'experts, à demander l'insertion de l'alinéa 2 dans l'article 7.

L'alinéa 2 a essentiellement pour objet qu'on ne puisse mettre en question la légitimité de la répression des crimes de guerre et des faits de trahison et de collaboration avec l'ennemi. En ce qui concerne l'avenir, son existence ne fait aucun obstacle à ce que la législation belge consacre d'une façon absolue le principe de la non-rétroactivité des lois pénales. Il n'y a donc pas lieu d'exprimer une réserve par application de l'article 64 de la Convention.